

Levesestál fedéllel és alátétellel - Az agrigentói Junó és Héraklész-szentély látképével (Alexandra Pavlovna étkezészetének része)

Kerámia- és üveggyűjtemény

Leltári szám:	4044.a-c
Gyár / műhely:	Cári porcelánmanufaktúra (Szentpétervár)
Készítés ideje:	1796 - 1800 1790 - 1796
Készítés helye:	Szentpétervár
Jelzés:	alján máz alatti késsel cirill E (a szentpétervári porcelánmanufaktúra jegye Nagy Katalin /Jekatyerina/ cárnő idejéből)
Anyag:	porcelán
Technika:	aranyozott; máz felett színesen festett; öntött
Méretetek:	magasság: 36 cm hosszúság: 39,5 cm szélesség: 27,6 cm

A levesestál egy több mint 60 darabból álló étkezéslethez tartozik, amely Habsburg József Antal főherceg (1776–1846) – ismertebb nevén József nádor – első felesége, Alexandra Pavlovna (1783–1801) nagyhercegnő – I. Pál orosz cár (1754–1801) leánya – kelengyéjének részét képezte. Az étkezéslet minden bizonnyal 1800 februárjában került Magyarországra, amikor a hercegnő beköltözött a nádori rezidenciaként szolgáló budai királyi palotába.

Az étkezéslet – valamint az ahhoz tartozó, asztaldíszként szolgáló négy biszkvit szobor (ld. [itt](#)) – az 1744-ben Erzsébet cárnő (1709–1762) pártfogásával alapított szentpétervári Cári Porcelánmanufaktúrában készült. A változatos formájú tálalóedények – a talpazaton álló levesestál, a pecsenyék, mártások, köretek, pástétomok, fűszerek, eszenciák, gyümölcsök, csemegék tálalására szolgáló, poharak hűtésére, italok keverésére használt edények – mindegyike ritkaság. A pétervári porcelángyár ugyanis elsősorban az uralkodó és családja számára dolgozott, azaz a manufaktúra termékei elsősorban a cári udvar reprezentációját szolgálták, s csak ritkán kerültek külföldre ajándékként, így Európában csak kevés gyűjtemény büszkélkedhet a budapesti étkezéslethez hasonló darabokkal.

A klasszicista stílusú készlet díszítése mértékletes. Az edények peremén a formai tagolást követő sávokat rózsákból álló mustra tölti ki, amely arany-alapú színes festéssel készült. A finoman mintázott plasztikus edényfogók – maszkok, articsókák – aranyozottak. A tálak, tányérok tükrében, illetve az edények oldalán gyöngyosoros keretben az ókori Itália épületeit, romjait ábrázoló, színesen festett képecskék láthatók. A veduták részben Giovanni Battista Piranesi (1720–1778) 1756-ban készült, *Antichità Romane* címmel kiadott metszetsorozata, részben más, hasonló metszetalbumok nyomán készültek. Az edények alján francia nyelvű feliratok is megnevezik a vedutákon ábrázolt épületeket így például a levesestál alján a *Restes du Temple de Junon Lucine / Restes du Temple d'Hercule* felirat olvasható, azaz a tál két oldalán látható veduták a szicíliai Agrigentóban álló Junó és Héraklész-szentélyt ábrázolják, egy 1786-ban Nápolyban kiadott metszetalbum nyomán (ld. [itt](#)).

Az Alexandra-készlet közeli analógiája a Cári Porcelángyár által 1795-ben az udvari kabinet számára készített, "Kabinetski" néven ismert, mintegy 800 darabból álló szervíz (ld. [itt](#)), valamint az 1799-ben Nyikolaj Juszupov herceg számára készült Juszupov-készlet (ld. [itt](#)), melynek darabjait ugyancsak antik romokat ábrázoló vedutákkal díszítették (mindkét készlet a szentpétervári Orosz Múzeum gyűjteményében).

Hasonló étkezésletet kaptak nászajándékba Alexandra Pavlovna húgai is: Jelena Pavlovna (1784–1803) 1799-ben Frigyes Lajos mecklenburgi herceggel (ld. [itt](#)), Jekatyerina Pavlovna (1788–1819) 1816-ban Vilmos württembergi herceggel (ld. [itt](#)), valamint Marija Pavlovna (1786–1859) 1804-ben Károly Frigyes szász herceggel kötött házassága alkalmából (ld. [itt](#)).

Az Alexandra Pavlovna-étkezéslet darabjainak többsége 1875-ben József nádor fia, Habsburg József főherceg (1833–1905) ajándékként került az Iparművészeti Múzeumba, majd a Magyar Nemzeti Múzeum Régisírtárából

átvett és az 1940-es évek végén az alcsúti kastélyból beszállított további tárgyakkal egészült ki az együttes.

Irodalom

- Szerk.: Horváth Hilda, Szilágyi András: *Remekművek az Iparművészeti Múzeum gyűjteményéből. (Kézirat)*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2010. - Nr. 96/B. (Balla Gabriella)
- Szerk.: Pataki Judit: Az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum alapítása 1872. *Az idő sodrában. Az Iparművészeti Múzeum gyűjteményeinek története*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2006. - Nr. 1.A.
- szerző: Dr. Horváth Hilda: *Iparművészeti kincsek Magyarországon*. Athenaeum Kiadó, Budapest, 2000. - Nr. 36.
- Szerk.: Pataki Judit: *Művészet és Mesterség. CD-ROM*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1999. - kerámia 36/b.
- Szerk.: Szvoboda Dománszky Gabriella: Alexandra Pavlovna étkezésének részei. *József nádor (1776-1847) Pest-Budán*. Budapesti Történeti Múzeum, Budapest, 1997. - 91-95:92. (Balla Gabriella)
- Dmitrievna Agarkova Galina: *Lomonosov Porcelain Manufacture St. Petersburg, 1744-1994*. Lomonosov Porcelain Manufacture, Saint Petersburg, 1994. - 21, 29.
- Szerk.: Péter Márta: *A klasszicizmustól a biedermeierig. Az európai iparművészet stíluskorszakai*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1990. - Nr. 1.125.7. (Katona Imre)
- Szerk.: Mravik László: Pulszky Károly szerepe az Iparművészeti Múzeum megalakulásában. *Pulszky Károly emlékének*. Szépművészeti Múzeum, Budapest, 1988. - Nr. 750. (Darkó Jenő)
- Fülep Lajos: Az Iparművészeti Múzeum orosz porcelánjai. *Művészettörténeti Értesítő*, 2. (1953). Akadémiai Kiadó, Budapest, 1953. - 78-90.

